

09005

9 77418 522002

2009/5. szám Ár: 1450 Ft
6 EUR - 26 LEI - 560 DIN

OCTOGON

ARCHITECTURE & DESIGN

Az OCTOGON
havilap!

**KÖTUTAJ:
KORTÁRS
PORTUGÁL
ÉPÍTÉSZET**

**A KÜLÖNBÖZŐSEG
POÉZISA:
BORIS PODRECCA**

EIFFELTŐL AZ EIFFELIG

**BELGRADE
DESIGN WEEK 2009**

HISZEN PORTUGÁLIÁBAN OTT A VÍZPART

SZÖVEG ÉS FOTÓ: VUKOSZÁVLYEV ZORÁN PHD

URBANISZTIKAI FEJLESZTÉSEK A VÁROSSZÖVET KITERJESZTÉSÉRE

A '90-es évek közepén Portugália hasonlóképpen járt el, mint az EU tagországai jellemzően: nagyszabású projekteket hirdetett meg, melyekhez városfejlesztési stratégiákat kapcsoltak. Időben visszafelé haladva a legnagyobb sikerrel a 2004-es Futball Európa Bajnokság járt, de ilyen jellegű, előremutató gondolkodás jellemezte a Portó átfogó rehabilitációjába illesztett, 2001-es Európa Kulturális Fővárosa projektet is. A globális és lokális példák komplex kormányzati stratégiát rejtenek, melynek alapja egy szerencsés lehetőség kihasználásánál érlelődött ki. Mérföldkőnek számít ezen fejlesztések első nagy eredménye, a Budapest által lemondott, 1996-os Expo két évvel később történő megrendezése. 1998 amúgy is különleges év volt Portugália számára: a lisszaboni Expo megrendezése mellett ez volt az Európai Unióhoz való csatlakozás 10. évfordulójának ünnepe, illetve José Saramago, a nagy köztiszteltben álló portugál író elnyerte az azon évi irodalmi Nobel-díjat.

A Világkiállítás területe egy olyan városi zónát érintett, melyre az ipari átalakulás jelentős hatással volt. Lisszabon a Tejo folyó hatalmas, szélesen elterülő tölsértorlatában fekszik, a város félhold alakban elnyúló vízpartja jellemzően a vízi kereskedelem és ehhez kapcsolódóan az ipar kiszolgálását látta el. Az átalakuló logisztika és a városból egyre inkább kiszoruló (vagy épp megszűnő) üzemi területek egy komplex gondolkodásmóddal átstrukturálódtak. Lisszabon vezetése hatalmas erőket fektetett a barna-zóna (rozsdaoévezet) feiszámolásába. Ezzel párhuzamosan, befektetésösztönző rendszerekkel megalapozta a fejlődés lehetőségeit. A Világkiállítás létrehozása új vasúti csomópontot eredményezett a fejlesztés

tés középpontjában, mely „intermodális” csomópontként működhetett, hiszen közvetlen kapcsolatban áll a nem messze található reptérrel, a hatalmas Vasco de Gama öbölhíd pedig a vízfelület déli partvidékét és az ország déli régióját kapcsolta be a főváros vérkeringésébe. Az infrastrukturális fejlesztés mellett kemény szabályozással szabták határt az építkezéseknek. Zónákra osztották az átalakulóban lévő városrész területét: az információtechnológia üzemi folyamatait megtartották egy jól lehatárolt területen, irodazónákban adták meg a Világkiállítás kiszolgáló intézményeit, melyet későbbiekben bérirodaként hasznosíthatnak. Lakóterületeket jelölték ki a központban, melyek egy része már a kiállítás idejére felépült,

más részük pedig az ideiglenes létesítmények területének felhasználásával később épült be. A kiállítási pavilonokat felfűző sétányt parkokkal és rekreációs zónákkal szakították meg, melyek az utóhasznosításban városi terekként funkcionálnak. A stratégia alapja a vízfelület integrálása volt a városi közegbe. Alapvetően a vízparti sávban helyezkedik el a közparkrendszer, melyekbe a megtartott, közintézményi funkciójú pavilonokat integrálták. A Világkiállítás után megindult, szabályozott beépítés kiemelt minőségű lakózónát, irodaparkokat és a Calatrava által tervezett Oriente Állomás mellett koncentrált kereskedelmi központot eredményezett. Az északi zárásként létrejött társasházi zóna mellett a vízpart rendezését az azóta nagy hírnévre szert tett Proop iroda tervei szerint készítették. A lisszaboni Expo kipróbált város- és környezetfejlesztési eljárásainak sikere 1999-ben életre hívta a Polis Programot. Természetesen az általános stratégiák helyszíni, specifikus adaptálása és a változó gazdasági környezet nem hozott mindentől hasonlóan átütő sikert, de mintegy 30 nagy fejlesztési projekt valósulhatott meg e „modell” újraalkalmazásával. A leghasonlóbb építészeti karakterrel

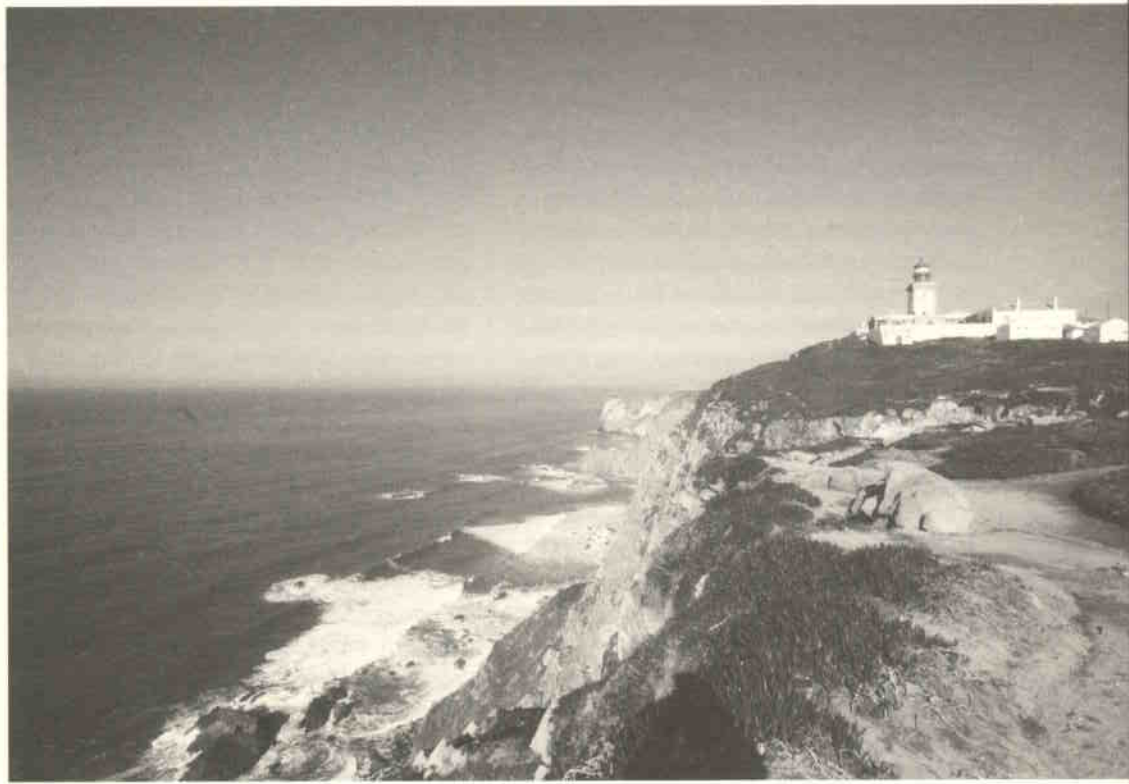
Leça de Palmeira, strand. Építész: Álvaro Siza

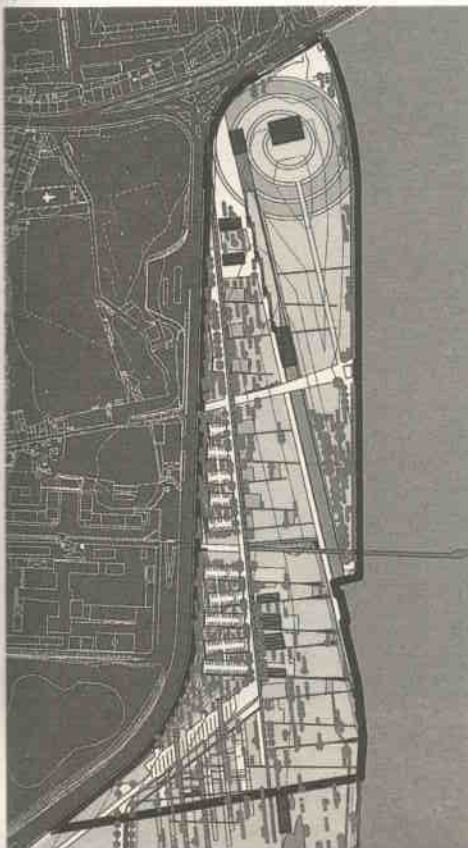
létrehozott beavatkozás egy északi kikötővároska, Viana do Castelo városparti rehabilitációja. A galíciai spanyol határhoz felfutó hegyek lábánál fekvő észak-portugáliai kisváros közösségi tereinek újraértelmezésére az ezredfordulós portugál építészet kiemelkedő alakjai kaptak lehetőséget: Fernando Távora, Álvaro Siza és Souto de Moura. Viana do Castelo 15-18. századi magja egykoron raktározónával és hajózási épületekkel volt elzárva a szárazföldre mélyen benyúló Lima folyó tölcseértorkolatától. Távora a kijebb telepített kikötő megüresedett területére alapvetően zöld sávot álmodott, melybe pontszerűen integrálta az ezredfordulós városi élet igényelte új épületeket. A város 20. században kialakult, a vízpartra merőlegesen kierkező üzletcájának megerősítésére helyezte a hangsúlyt három fő közintézmény helyének kijelölésével, míg a pihenőpark további részein elszórva pavilonjellegű épületeket engedett (apartmanházak, folyóparti étterem, evezősklub és ifjúsági turisztaszállás modernista tömegei alkotják távolabb a laza beépítést). A középtengelyben a Fernando Távora és fia által tervezett üzletház kettős épülete városi rendezvényteret fog közre, tőle nyugatra a Souto de Moura által tervezett, multifunkcionális tömb még megépítésre vár. Siza tervei szerint épült fel a városi közkönyvtár a tengelytől keletre. Siza a városi köztér dinamikájában értelmezi az épületpavilont, melynek olvasótereit emeleti platóra helyezi, amely alatt fedett-nyitott városi terek alakulnak ki. Az építészeti döntés legértékesebb eredménye, hogy átjárható területet hoz létre, a belvárosi mag felől kilátást enged a tölcseértorkolat felé. Stratégiájában a parkosítást választotta fő

Coimbra túlparti rendezés.

Építészek: Gonçalo Byrne és Proap

Cabo da Roca
Coimbra, csónakház. Építészek: MVCC

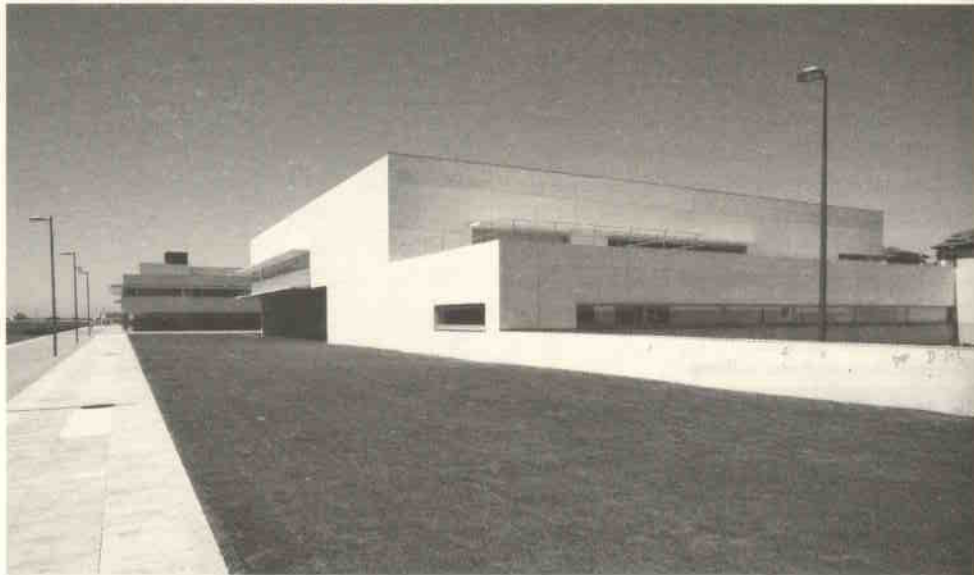

elemének Esposende vízparti rehabilitációjánál a Proap iroda. Az óceán vad, dinamikus hullámzásától hosszanti homokpaddal védett öböl mentén az üdülőtelepülés városi sétánya az ezredfordulón újult meg. Ahol egykoron halászhajók és csónakok sokasága ringatózott, ma bicikliút vezet végig. Jachikikötő, éttermek, sportlétesítmények váltják egymást a falucskába érkező, pihenni vágyó emberek igényeinek kielégítésére. Rendezett parkocskák szakítják meg a változatosan vezetett sétányt. Tematikusan pihenésre, sportolásra–mozgásra vagy épp beszélgetésre berendezett bútorzattal izgalmas és változatos jellegű alakulnak ki. A nem messze húzódó homokzátány dűnéinek látványában a néhol vízfelület felett haladó, máskor a sétány mellett elhúzó bicikliút használói gyönyörködhetnek. Az éttermek és kávézók szolgáltatásait élvezők pedig e „dinamikus” tájképben érezhetik magukat különleges helyzetben. Már a '60-as évektől fellendült a portugálok vízparti üdülését szolgáló turizmus. Számos üdülőtelepülés jött létre a nyugati partvidék mentén, melyek leginkább a nagyvárosok körül (középen Lisszabon, északon Portó), valamint az ország déli határa mentén (Algarve) fogadták a forró nyárban pihenni vágyókat. Az urbanizáció hatására ma már ezen települések lakosság száma is megnőtt, a városok közvetlen közelébe esők állandó lakossággal rendelkeznek. Ilyetén fejlődött Portó közvetlen szomszédságában Leça de Palmeira is. Az északi régióközpont felett található ipari zóna és hatalmas kikötői bázis szomszédságában sokáig külterki rendszerben fejlődött a település, de az alacsony beépítés mértéke már a '60-as évek végén szükségessé tette a tengerparti sétány kiépítését. Első elemként létrejött Fernando Távora és fiatal tanítványa, Álvaro Siza tervezésében a Boa Nova Étterem, melytől nem messze a part rekreációjaként Siza megalkotta korai munkáját, a számára hamarosan világhírnevet hozó, vízparti strandépületet. A leçai óceánpart sziklái közé húzódó medencékbe viharosabb szél alkalmával ma is gyakran becsap a sós víz, a keményen meghúzott vonalakra modern szemlélettel megalkotott, absztrakt építménykubusok azonban kiállták az idők próbáját. Még ma is organikus egységet alkotnak a portugál táj jellemző elemével, a vízparttal: vasbeton falai és mellvédjei finoman egészítik ki a természet erői által alkotott lágy vonalakat. A metropolisszá fejlődött Portó északi bolygóvárosává vált Leça de Palmeira lakosainak száma pedig időközben megsokszorozódott. Siza és tanítványa, Souto de Moura rendezésében (a közeli Matosinhossal együtt) az ezredforduló után teljesen kiépült a ma már többszintű társasházakkal kísért sétány.

Portótól jóval távolabb, már az észak-portugál régió vízparti településeinek sorát gazdagítja számos kisebb település, melyek az autópályáknak köszönhetően ma már könnyen elérhetőek. Az ingázó lakosok növekvő igényeinek köszönhetően ezen egykori üdülőtelepülések környezeti kultúrája is gazdagodik. Vila do Conde városszövetébe még ma is jelentős helyet foglal el a katonai támaszpont elzárt területe, de a militáns zóna mellett kifejlődött, apró kis házakból létrejött, sorházas beépítések még meghatározzák a falucska karakterét. Az újabb telekosztásoknál már megjelentek a többszintű társasházak, a kiszolgáló létesítmények és közintézmények a parttól messzebb elhúzva lettek telepítve, hogy az üdülőjelleg megmaradjon. Siza tervei szerint a part kiépítése újratertemti az épített emberi környezet és a természeti táj alávetett viszonyát. A sétány hatalmas méretű gránitkövekből rakott támfalai és a minimalista részletképzésű burkolatelemek határozottan emelik ki az emberi élettér határát, melyen túl már az óceán járta homokos part és a csipkés sziklákon felszakadó hullámok világa a meghatározó. Természetesen nem csak az óceánpart lehet látványos beavatkozások színtere, hiszen

már egy folyó léte is meghatározó egy város térstruktúrájában. A közép-portugáliai Coimbra ősi városának lényegi eleme a Mondego folyó, de hosszú ideig a mellette megtelepedett üzemi funkciók miatt intenzív használata korlátozott volt. Előbb az óváros felőli partszakasz átépítését valósították meg, mely a várdomb tövétől az új egyetemi campus városzéli területei felé húzódik. A Proap iroda parkrendezése a hosszú sávban tematikus elemek és integrált intenzív zöldfelületek kompozícióját hozta létre. A belvárosi híd lábánál kezdődő városi közteret az új rendezés indításában tágasan kinyitja, éttermi pavilionsort helyez el, majd pihenőszigeteket és beszélgetősarkokat formál a növényzet tudatos telepítésével, hogy a park végében elhelyezhesse a hannoveri Expó-ról hazaszállított, Siza és Souto de Moura által tervezett Nemzeti Pavilont. A beépítés távlati egysége a túlpart rendezésével és a két parkrész gyalogos hiddal történő összekötésével valósult meg. Cecil Balmond kitérő egyenesek összefonódásából alkotott hídja a városi rekreációs parkba vezet át, melynek koronája a belvárosi híd túlparti lábánál álló romos, középkori templomegyüttes rekonstrukciós bemutatása.

Viana do Castelo, könyvtár. Építész: Álvaro Siza

Viana do Castelo parti sétány rendezése, Építész: Fernando Távora

